

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

SL ./ riksåklagaren angående narkotikabrott m.m. med yrkande om försättande på fri fot

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att skyndsamt svara på överklagandet. Följande anføres.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom, inklusive beslutet om häktning. Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bakgrund

SL är dömd för brott mot knivförbudslagen och narkotikabrott vid två tillfällen till fängelse i sex månader. Narkotikabrotten avser innehav som bedömts vara för eget bruk.

Hovrätten har delat tingsrättens bedömning att det samlade straffvärdet för brottsligheten motsvarar fängelse i tio månader. SL:s hälsotillstånd har inte ansetts utgöra tillräckliga skäl för att välja en annan påföljd än fängelse eftersom presumptionen för fängelse är stark. Allvaret i hans hälsotillstånd och prognosen för överlevnad medför däremot enligt hovrätten att verkställighet av ett fängelsestraff utmätt i enlighet med straffvärdet skulle drabba honom oskäligt hårt. Straffets längd har på grund av detta billighetsskäl satts ned till sex månader. Hovrätten har förverkat fyra månader av en tidigare villkorligt medgiven frihet. På grund av risken för att SL på fri fot fortsätter att begå brott har hovrätten bedömt att han ska vara kvar i häkte till dess fängelsestraffet får verkställas.

Överklagande

SL har yrkat att Högsta domstolen ska bestämma påföljden till skyddstillsyn eller, i andra hand, till skyddstillsyn med ett kortare fängelsestraff än det som hovrätten har bestämt. Han har vidare yrkat att Högsta domstolen omedelbart försätter honom på fri fot.

I häktningsfrågan har han gjort gällande att det inte finns en sådan konkret och beaktansvärd risk för fortsatt brottslig verksamhet som motiverar ett fortsatt frihetsberövande och att en fortsatt häktning i vart fall är oproportionerlig med hänsyn till SL:s mycket allvarliga hälsotillstånd, hans begränsade återstående livslängd och hans behov av fortlöpande cancerbehandling.

Som grund för prövningstillstånd har han gjort gällande att Högsta domstolens vägledning behövs i frågan om hur en obotlig och livshotande sjukdom med starkt begränsad förväntad överlevnad ska påverka dels proportionalitetsprövningen vid häktning på grund av recidivfara, dels bedömningen av själva recidivfarans konkretion och styrka

Min bedömning

Grundläggande regler om häktning

Häktning kan, enligt 24 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken, beslutas om någon är på sannolika skäl misstänkt för ett brott för vilket är föreskrivet fängelse i ett år eller mer och det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet finns risk för att han avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff (flyktfara), att han genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara) eller att han fortsätter sin brottsliga verksamhet (recidivfara).

I paragrafens tredje stycke finns den s.k. proportionalitetsprincipen som innebär att häktning endast får ske om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse. Regeln innebär att skälen för frihetsberövandet ska ställas i relation till de olägenheter frihetsberövandet innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse. Proportionalitetsregeln ger därmed uttryck för att minsta möjliga tvång ska användas för att nå det avsedda syftet och innebär samtidigt en påminnelse om att tvångsmedlet får användas endast om syftet med åtgärden inte kan tillgodoses genom mindre ingripande åtgärder.

Ett häktningsbeslut gäller, enligt 24 kap. 21 § rättegångsbalken, som längst till dess rätten meddelar dom i målet. Om den misstänkte döms för brottet och är häktad ska rätten genom ett nytt beslut pröva om han eller hon ska stanna kvar i häkte till dess domen vinner laga kraft. Häktningen kan till följd av detta bestå även under målets handläggning i överrätt, dock längst till dess att det finns ett lagakraftvunnet avgörande.

Min bedömning

I påföljdsfrågan hänvisar jag till hovrättens domskäl, som jag delar. Att SL lider av en allvarlig obotlig sjukdom som är livshotande har i skälig omfattning beaktats i sänkande riktning vid straffmätningen men ska, på grund av den starka presumptionen för fängelse vid narkotikabrott, inte också påverka påföljdsvalet (jfr ”Den livshotande sjukdomen” NJA 2021 s. 687).

När det gäller häktningsfrågan konstaterar jag att SL är dömd för bl.a. narkotikabrott och att det därmed finns sannolika skäl för häktningsgrundande brott. För att det ska anses finnas en risk för att SL fortsätter sin brottsliga verksamhet krävs det att risken framstår som konkret och är beaktansvärd med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Risken ska avse brott av

samma eller liknande slag som det häktningsgrundande brottet. Det brott som den misstänkte befaras återfalla i måste också vara sådant att det skulle kunna ligga till grund för häktning. Hans tidigare brottsbelastning är av stor betydelse för bedömningen av risken för fortsatt brottslig verksamhet. Prövningen ska göras genom en bedömning av samtliga omständigheter, där SL:s personliga förhållanden ska tillmätas betydelse. (Se ”Häktning och recidivfara” NJA 2026 s. 72 med hänvisning till prop. 1986/87:112 s. 100 f.)

SL förekommer under 10 avsnitt i belastningsregistret. Tidigare lagföringar avser huvudsakligen narkotika- och dopningsbrott. Han frigavs villkorligt den 25 april 2025 från ett fängelsestraff om ett år och fyra månader som bland annat avsåg innehav av narkotika i försäljningssyfte. Ett av de narkotikabrott han nu dömts för begicks i juli 2025. Han hade dessförinnan frigetts villkorligt den 26 april 2023 från ett fängelsestraff om två år och två månader för bland annat grovt narkotikabrott, narkotikabrott och dopningsbrott.

Att SL under många år har dömts för narkotikabrott – som bland annat avsett innehav i försäljningssyfte – utan några uppehåll i brottsaktivitet när han varit på fri fot innebär att det finns en beaktansvärd risk för att han utan frihetsberövande fortsätter sin brottsliga narkotikaverksamhet. Han har enligt handlingarna ett långvarigt missbruk av narkotika, vilket ytterligare ökar risken för återfall. Av personutredningen framgår att han inte tagit någon kontakt med socialtjänsten angående sitt missbruk under tiden han suttit frihetsberövad. Avsaknaden av initiativ för att komma till rätta med sitt missbruk talar för att risken för en åtgång till brottsaktivitet är större. Recidivrisken avser brott av samma slag som det häktningsgrundande brottet. Det finns inte något som talar för att återfallsrisken minskar på grund av hans nuvarande hälsotillstånd. Tvärtom visar hans handlande att han är brottsaktiv trots sjukdomen. Med hänsyn till omständigheterna kring SL:s person finns det en konkret och avsevärd risk för att han ska återfalla i häktningsgrundande brott.

Eftersom risken för återfall är så hög i det här fallet kan syftet med frihetsberövandet inte tillgodoses genom mindre ingripande åtgärder än häktning. SL ska därför stanna kvar i häkte till dess fängelsestraffet kan verkställas mot honom.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan inte föranleda prövningstillstånd på denna grund.

Högsta domstolen har nyligen, genom avgörandet ”Häktning och recidivfara” NJA 2026 s. 72, gett vägledning om hur bedömningen av risken för att någon fortsätter sin brottsliga verksamhet ska göras. Vägledningen är tillämplig även i det nu överklagade målet. Att misstänkts personliga förhållanden ska tillmätas

betydelse vid proportionalitetsbedömningar är obestridligt utan att detta behöver klarläggas av Högsta domstolen. Det finns enligt min uppfattning inte heller i övrigt någon fråga av generell betydelse i det nu överklagande målet som kräver vägledning. Jag avstyrker därför prövningstillstånd.

Bevisuppgift och handläggning

Ingen bevisning åberopas i häkttnings- eller påföljdsfrågan och dessa frågor kan vid ett prövningstillstånd avgöras utan förhandling.

Katarina Johansson Welin

Eva Bloch

Kopia till

Assistentåklagaren Elin Rogne.

Åklagarkammaren i Karlstad (AM-89776-26).

Utvecklingscentrum.